

ZPRÁVA NESEHNUTÍ O VÝVOZU ČESKÝCH ZBRANÍ A VOJENSKÉHO MATERIÁLU DO ZAHRANIČÍ ZA ROK 2014

MICHAL HRUBÝ, PETER TKÁČ

ÚVOD

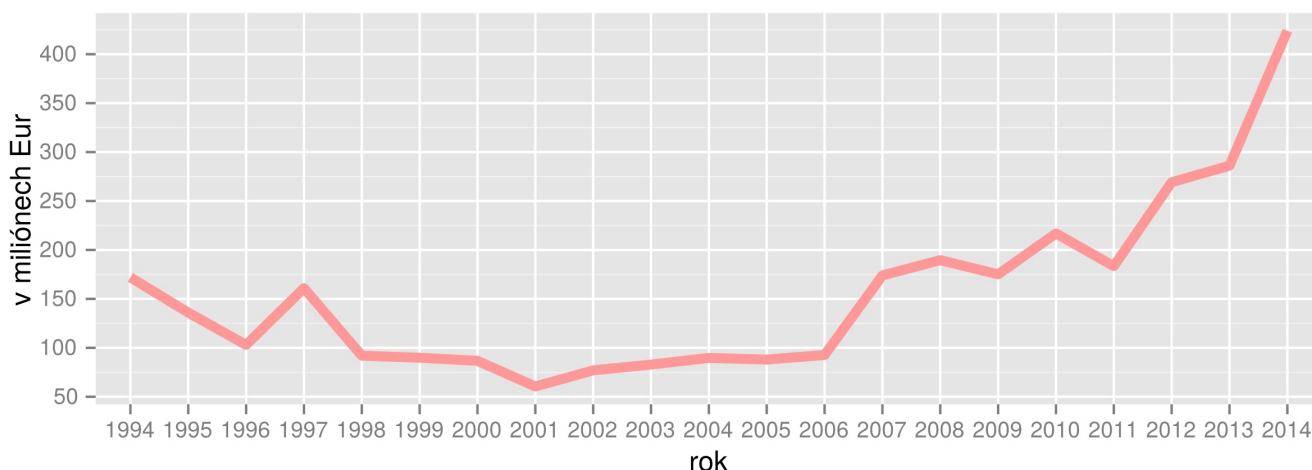
Jedním z nepříliš známých aspektů české zahraniční politiky je obchod se zbraněmi. Veřejnost je o něm informována pouze minimálně a pokud vůbec, tak je prezentován jako „úspěch české ekonomiky“ či „příspěvek k boji proti terorismu“. Rostoucí vývozy zbraní jsou však z mnoha pohledů problematické. Ukazuje se, že až příliš často vyzbrojujeme diktátory, zasíláme zbraně do oblastí s přetrvávajícími ozbrojenými konflikty, či tam, kde jsou hrubým způsobem porušována lidská práva. Zbraně přitom konflikty prodlužují, v rukách diktátorů se stávají nástrojem pro utlačování vlastního obyvatelstva či agrese vůči sousedním státům.

V předkládané zprávě informujeme o největších kauzách a trendech vývozu zbraní z ČR za rok 2014. Vycházíme přitom z oficiálních statistik Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (MPO), jako i z kauz zveřejněných mainstreamovými médii. Všechny zmiňované ob-

chody, snad s výjimkou podivné zásilky do Iráku*, byly legální, resp. proběhly s vědomím a povolením české vlády, konkrétně licenčního odboru MPO. Kromě MPO leží zodpovědnost také na Ministerstvu zahraničních věcí ČR (MZV ČR), které má v rámci povolovacího procesu právo veta a musí zvážit dopad zásilky zbraní na lidská práva v regionu, kam směřuje. Až příliš často jsou však před ochranou lidských práv upřednostňovány ekonomické zájmy.

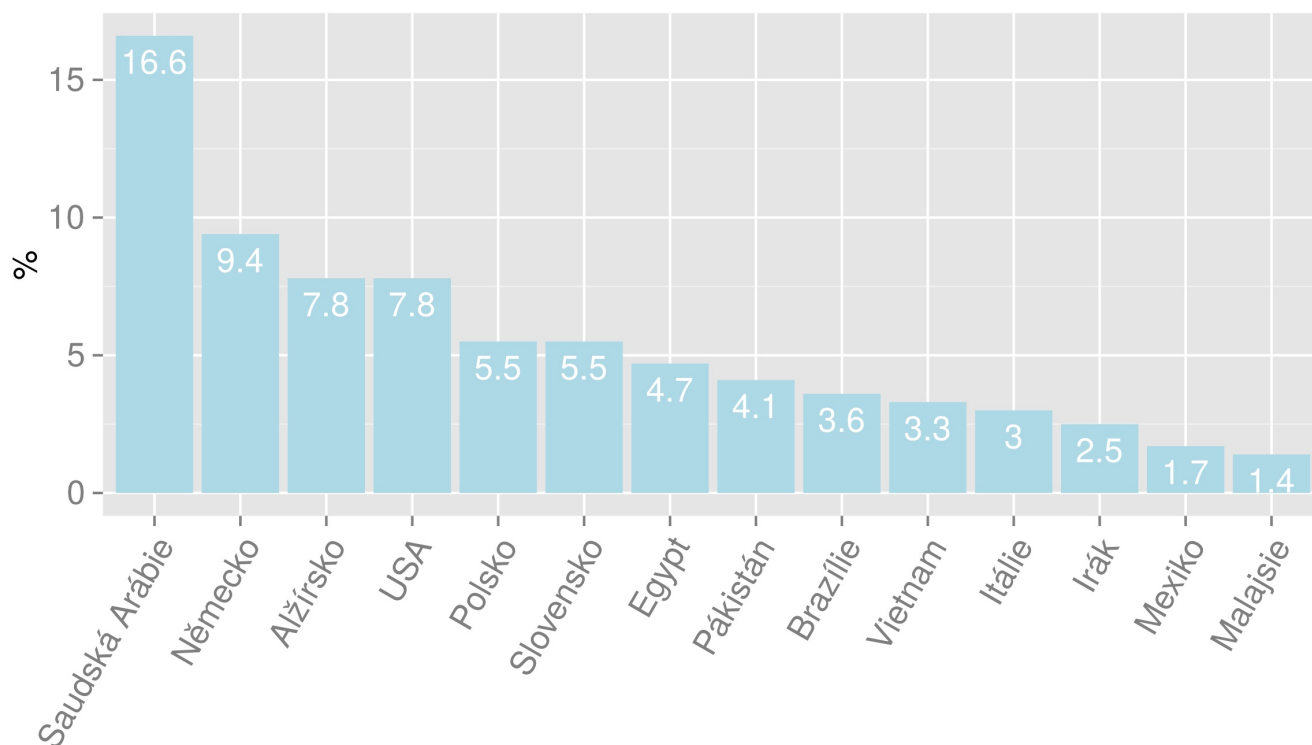
VÝVOZ ČESKÝCH ZBRANÍ V ROCE 2014

Vývoz zbraní a vojenského materiálu z České republiky už několik let roste. Ze statistik MPO [1] vyplývá, že v roce 2014 finanční hodnota vyvezených zbraní dosáhla 11,6 miliardy korun, což je od roku 2013 strmý nárůst o 4,5 miliardy. Nejvíce zbraní, celých 16 %, skončilo v Saudské Arábii (1,9 mld Kč), potom v USA (1 mld Kč) a v Německu (894 mil. Kč). Nejvíce udělených licencí (64) získal Izrael.

Obr. 1: Hodnota zbraní a vojenského materiálu vyvezených mezi lety 1994 a 2014 z ČR

* viz str. 3

Obr. 2: Největší odběratelé českých zbraní a vojenského materiálu za rok 2014

...A LIDSKÁ PRÁVA

I když Česká republika nepatří mezi největší vývozce zbraní na světě, znepokojení vyvolává vyzbrojování různých diktátorských režimů či zemí s nízkým stavem ochrany lidských práv. Za vše mluví fakt, že největším odběratelem českých zbraní a vojenského materiálu za rok 2014 se stala Saudská Arábie, v níž vládne jeden z nejrepresivnějších režimů světa. V první desítku největších odběratelů českých zbraní se dále ocitly země jako Egypt, Alžírsko či komunistickou stranou ovládaný Vietnam. Více než polovina zbraní skončila v zemích, které můžeme chápat jako nedemokratické. Vyplývá to ze srovnání statistik MPO s různými indexy. Tak například při srovnání se světovým indexem svobody tisku z roku 2015 [2] je zřejmé, že až 53 % z hodnoty zbraní vyvezených z ČR bylo určeno do zemí, které se umístily ve dvou nejhorších kategoriích z hlediska svobody tisku („obtížná situace“ a „velmi obtížná situace“). Podobná čísla lze získat také z indexu Freedom House, který hodnotí míru demokracie. Podle něj odešlo celkem 42,3 % z ceny exportu českých zbraní do zemí označovaných za „nesvobodné“, dalších 11 % potom putovalo do zemí „částečně nesvobodných“.[3]

Ze zemí, kam směřovaly menší vývozy, je třeba zmínit juntou ovládané Thajsko (81 mil. Kč), Bahrajn (9,5 mil. Kč) či Spojené arabské emiráty (154 mil. Kč). Vojenský materiál v hodnotě 53 milionů korun odešel do Ázerbájdžánu, na který je uvalené zbrojní embargo OBSE, [4] a v jehož celách jsou drženi lidskoprávní aktivisti a aktivistky, právníci a právničky i lidé z neziskového sektoru.[5]

Nejvíce licencí, celkem 64, bylo uděleno Izraeli, jehož vojenská invaze do Gazy si v létě 2014 podle OSN vyžádala více jak 2 104 obětí, z toho 1 462 civilistů.[6] Stát Izrael už několik desetiletí utlačuje palestinské obyvatelstvo okupací Západního břehu a východního Jeruzaléma i blokadou pásma Gazy.

KAUZY

NÁKLADNÍ VOZIDLA SAUDSKOARABSKÉ ARMÁDĚ

Hlavní podíl na tom, že se Saudská Arábie stala v roce 2014 největším odběratelem českých zbraní a vojenského materiálu, má zásilka tří stovek nákladních vojenských vozidel TATRA

Obr. 3: Nákladní automobil Tatra T-810 ve službě Armády ČR

pro tamní armádu. Jejich kopřivnický výrobce dokonce staví v Saudské Arábii továrnu, takže si tato vozidla budou moci Saudi vyrábět sami. Podle představitelů firmy se budou na houfnice pořízené v budoucnu používat jako podvozek právě automobily TATRA. Kromě nakladních automobilů jsme do této země v tom samém roce vyvezli také munici a části pancéřování. Vývoz českých zbraní do této země roste a od roku 2003 dosáhl celkové hodnoty 2,7 miliardy korun.

Saudská Arábie je přitom jedna z nejrepresivnějších zemí světa. Neexistují tam svobodné volby, opozice je pronásledována, stejně tak náboženské, etnické a sexuální menšiny. Známý je případ blogera Raifa Badawihho, který byl odsouzen za založení diskuzního fóra na deset let vězení a k bičování – celkem má dostat 10 000 ran, což se podle komentátorů podobá trestu smrti. Jen do září bylo tento rok v zemi popraveno více než 130 lidí. Mnoho rozsudků smrti je přitom udělováno podle našeho chápání za drobné prohřešky cizoložství nebo čarodějnictví. V hodnocení svobody tisku se podle organizace *Reportéři bez hranic* ocitla na 164. místě z celkových 180 hodnocených zemí světa.^[6] Pod vedením Saudské Arábie probíhá v posledních dnech bombardování rebely ovládaného Jemenu, na jehož následky zemřelo již několik stovek civilistů. Amnesty International kritizuje Saudskou Arábii za to, že neučinila dostatečná opatření k tomu, aby zabíjení civilistů předešla.^[7]

ČESKÉ PISTOLE PRO EGYPTSKOU JUNTU

Významné byly v uplynulém roce vývozy zbraní do Egypta. Tamní policii bylo dodáno několik desítek tisíc pistolí z firmy *Česká zbrojovka* a 10 miliónů kusů munice od firmy *Sellier & Bellot*. Egyptská policie je přitom spoluodpovědná za masakr v srpnu roku 2013, kdy při zásahu egyptských bezpečnostních složek proti demonstrantům zahynulo v Káhiře během jediného dne několik stovek lidí. V reakci na tento masakr se Evropská unie rozhodla pozastavit vývozy zbraní do Egypta, přičemž Česká republika toto rozhodnutí přestala po šesti měsících respektovat. Přitom se situace z pohledu ochrany lidských práv v zemi vůbec nezlepšila, právě naopak. Mezinárodní lidskoprávní organizace, jako *Human Rights Watch* či *Amnesty International*, konstatovaly, že Egypt byl „za posledních několik měsíců (od svrhnutí Mursího) svědkem také velké míry násilí ze strany státu a útoků na lidská práva, jako ještě nikdy”.^[8] NESEHNUTÍ proti vývozu těchto zbraní do Egypta v roce 2014 protestovalo spolu s patnácti dalšími českými i evropskými lidskoprávními organizacemi. V otevřeném dopise ^[9] adresovaném Ministerstvu průmyslu a obchodu a Ministerstvu zahraničních věcí ČR tehdy upozornily, že vývoz zbraní do Egypta je v rozporu se *Společným postojem rady 2008/944/SZBP*, konkrétně s druhým kritériem Článku 2, kde se uvádí, že členské státy EU „zamítnou vývozní licenci, jestliže existuje zřejmé riziko, že vojenské technologie nebo vojenský materiál, které mají být vyvezeny, mohou být použity pro vnitřní represe”.^[10] I navzdory těmto protestům Česká republika do Egypta zbraně vyvezla, přičemž MZV ČR tento obchod obhajovalo potřebou „boje proti terorizmu”.^[11]

PODIVNÁ ZÁSILKA DO IRÁKU

V listopadu 2014 zadrželi Iráčané ruské letadlo se zásilkou zbraní, jenž do Iráku přiletělo z České republiky. Podle dokumentů letadlo převáželo cigarety, ve skutečnosti ale vezlo čtyřicet tun munice z Česka.

Podle serveru *Echo24.cz* [12] první zprávy z médií hovořily o tom, že je zásilka určená pro kurdské milice, což bylo následně vyvráceno zástupcem irácké armády. Podle něj si tuto zásilku neobjednala ani kurdská regionální vláda. Zásilka měla směřovat do Bagdádu. Podle zdroje, který server cituje, mohla dodávka dokonce směřovat do Islámského státu.

Oficiální vyšetřování nikdy zahájeno nebylo a české Ministerstvo zahraničních věcí odmítlo případ jakkoliv komentovat.

PORUŠENÍ ZBROJNÍHO EMBARGA NA RUSKO...

Podle zpráv České televize z března 2015 české zbrojařské firmy porušily embargo uvalené na Rusko 31. července 2014. „Týká se to smluv na koupi stovek kusů nejmodernějších zbraní, především automatických samopalů, používaných elitními speciálními jednotkami“, citovala Česká televize polský list *Rzeczpospolita*. Zbraně měly být oficiálně určeny myslivcům.[13]

Nakonec se ukázalo, že Česká republika embargo neporušila, protože se nevztahovalo na smlouvy uzavřené ještě před jeho uvalením. To ČR umožnilo vyvážet zbraně do Ruska ještě v únoru 2015, dlouho po uvalení embargo.

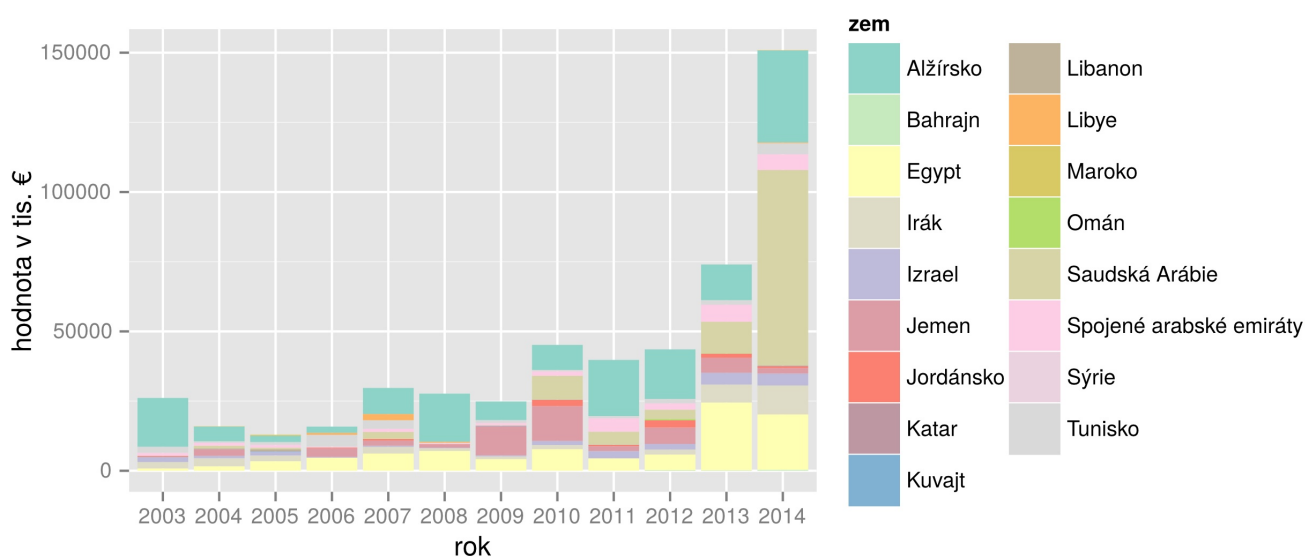
V tomto kontextu je vhodné dodat, že jiné země EU pozastavily i dodávky za mnohem více peněz, například Francie zastavila dodávku dvou vrtulníkových lodí třídy *Mistral*.

Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu ČR (AOBZ) se na svém facebooku ke kauze vyjádřila banalizujícím komentářem: „Několik semi-auto pušek pro hobíky a polští novináři z toho udělají aféru“.[14]

...A NA UKRAJINU

Podle serveru *idnes.cz* minimálně tři české firmy porušily embargo uvalené na Ukrajinu mezi 20. únorem a 16. červencem 2014. Všechny zbraně, dodané těmito společnostmi na Ukrajinu, byly vyvezeny s platnými licencemi. Ministerstva obrany a zahraničí uvedla, že licence nebyly uděleny na vývoz „zbraní jako takových“. Embargo EU na dodávky zbraní na Ukrajinu sice nenabývalo právní moci, ČR se ho však podle *idnes.cz* zaručila dodržovat. Zbraně byly podle mluvčího jedné z firem určeny ukrajinské armádě.[15]

Řízení o pozastavení tří licencí k vývozu vojenského materiálu na Ukrajinu bylo zahájeno v únoru 2015, půl roku po skončení platnosti embargo.

Obr. 4: Vývoz zbraní do zemí Blízkého východu a severní Afriky mezi lety 2003 až 2014

POZNÁMKY

- [1] Výroční zpráva o kontrole vývozu vojenského materiálu, ručních zbraní pro civilní použití a zboží a technologií dvojího užití v České republice za rok 2014. www.mpo.cz (PDF)
- [2] 2015 World Press Freedom Index. www.rsf.org
- [3] Freedom in the World 2015. www.freedomhouse.org
- [4] OSCE arms embargo on Nagorno-Karabakh (Azerbaijan). www.sipri.org/databases/embargoes
Po válce mezi Arménií a Ázerbájdžánem o Náhorní Karabach v roce 1992, zavedla OBSE nepovinné embargo na dovoz zbraní účastníkům konfliktu. I když ČR ještě v roce 2013 tvrdila, že do země povoluje jen vývoz „nezbraňového a nesmrtícího vojenského materiálu“, v roce 2014 tam už vyvezla i materiál z „kategorie vojenského materiálu 1“, což jsou v podstatě ruční palné zbraně a součástky na ně.
- [5] Ázerbájdžán v lidskoprávním hledáčku před zahájením Evropských her. www.amnesty.cz
- [6] Occupied Palestinian Territory: Gaza Emergency Situation Report. www.ochaopt.org (PDF)
- [7] 2015 World Press Freedom Index. www.rsf.org
- [8] Egypt three years on, wide scale repression continues unabated. www.amnesty.org
- [9] Zastavte vývoz zbraní do Egypta, vyzvaly evropské organizace české ministry. www.zbrane.nesehnuti.cz
- [10] Společný postoj rady EU 2008/944/SZBP. www.mzv.cz (PDF)
- [11] Odpověď ministerstva zahraničních věcí na náš otevřený dopis k Egyptu. www.zbrane.nesehnuti.cz
- [12] V USA řeší Babiše. Exdůstojník CIA před ním varuje. www.echo24.cz
- [13] Z Česka prý míří do Ruska americké či německé zbraně - oficiálně pro myslivce. www.ceskatelevize.cz
- [14] Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu ČR. www.facebook.com/DSIACR
- [15] České firmy dovážely zbraně na Ukrajinu, o licence přišly až nyní. www.zpravy.idnes.cz

NESEHNUTÍ

Jsme nezávislá nezisková organizace sídlící v Brně. Cílem všech našich ekologických a lidskoprávních aktivit je ukázat, že změna společnosti založená na respektu k lidem, zvířatům i přírodě je možná a musí vycházet především zdola. Proto podporujeme angažované lidi, kteří se zajímají o dění okolo sebe a kteří považují zodpovědnost za život na naší planetě za nedílnou součást své svobody.

„Zbraně, nebo lidská práva?“ je jednou ze skupin NESEHNUTÍ, v rámci které monitorujeme vývoz zbraní z ČR a žádáme zastavení jejich vývozu do diktátorských a autoritativních režimů nebo do oblastí konfliktů. Zbraně konflikty prodlužují a v rukou diktátorů zvyšují schopnost represe a potlačování lidských práv. Jsme pro řešení konfliktů mírovou cestou, a proto se zasazujeme o českou zahraniční politiku, která je odpovědná, transparentní a upřednostňuje lidská práva před ekonomickými zájmy obchodníků se zbraněmi. Nechceme české zbraně v rukou diktátorů!

Chcete finančně podpořit naši činnost? Číslo našeho transparentního dárcovského účtu je **2600013234/2010**. Nezapomeňte, že Vaše dary si můžete odečíst ze základu daně. Rádi Vám vystavíme potvrzení. Srdečně děkujeme!

NESEHNUTÍ – NEzávislé Sociálně Ekologické HNUTÍ
svoboda – zodpovědnost – angažovanost
Třída Kpt. Jaroše 18, 602 00 Brno
Tel.: 543 245 342
E-mail: brno@nesehnuti.cz
www.nesehnuti.cz | www.zbrane.nesehnuti.cz

